

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री ज्ञानेन्द्रबहादुर कार्की
आदेश
०६९ –WO–१३९६

काठमाण्डौ, काठमाण्डौ महानगरपालिका वडा नं. ६ स्थित टेम्पल आर्ट एक्सपोजिशनको तर्फबाट र आफ्नो हकमा समेत ऐ.का साभेदार काठमाण्डौ निवेदक उपमहानगरपालिका वडा नं. १ बस्ने नवराज नेपाल-----१

विरुद्ध

काठमाण्डौ, काठमाण्डौ महानगरपालिका वडा नं. हात्तिसार स्थित लक्ष्मी बैंक लिमिटेड-----१

काठमाण्डौ, काठमाण्डौ महानगरपालिका वडा नं ३१ कमलादी हेरिटेज प्लाजा स्थित कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेड-----१

विपक्षी

मुद्दा :- उत्प्रेषण समेत ।

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२, १०७(२) अन्तर्गत दायर हुन आएको प्रस्तुत निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार छ :-

म निवेदन र बलराम प्रधान मिली टेम्पल आर्ट एक्सपोजिसन नामको साभेदार फर्म दर्ता गरी होटल हयात्, याक एण्ड यति र गोकर्ण रिसोर्टमा विक्री कक्ष एवं शो रुमहरु खोली बहुमुल्य पत्थर, हस्तकला समेतको व्यापार व्यवसाय संचालन गरी आएका थियौं । सो व्यवसाय संचालन गर्न सम्पूर्ण बैकिङ्ग कारोवार विपक्षी लक्ष्मी बैंक लि. मार्फत गर्ने सहमति भै सो बैङ्कमा खाता नं. ०००५१०६००००४२४ को खाता खोली सम्पूर्ण बैकिङ्ग

कारोवार सोही खाताबाट भईआएको थियो । निवेदक फर्मको कारोवारको लागि कर्जा आवश्यक परेको हुँदा विपक्षी बैङ्कसँग कर्जा कारोवार गर्ने सहमती भै विपक्षी बैङ्कले ३ मार्च २००९ मा कर्जा सुविधा प्रस्ताव पठाएको र सो प्रस्तावमा Overdraft कर्जा सुविधा अन्तर्गत रु. ४ करोड र Midterm कर्जा अन्तर्गत ३ करोड कर्जा उपलब्ध गराउने उल्लेख हुनुको साथै विपक्षी बैंक निवेदक फर्म र अल्पाईन कार्ड सर्भिसेज प्रा.लि. बीच point of sale machine जडान गरी कारोवार गर्ने गराउने त्रिपक्षीय संझौता रहेको हुँदा मिति २०६५।१२।१८ मा त्रिपक्षीय संझौता भएको थियो ।

विपक्षी बैङ्कबाट निवेदन कम्पनिले उपभोग गरेको कर्जाको रकम शर्त अनुसार नियमित गर्दै नविकरण समेत भईरहेकोमा त्रिपक्षीय सम्झौता बमोजिम निवेदकले पाउनु पर्ने रकम खातामा जम्मा गरि नदिएको र कर्जा तर्फ जम्मा गरेको रकमको हिसाव समेत नदिएको हुँदा हिसाव गराई पाऊँ भन्ने मुद्दा काठमाण्डौ जिल्ला अदालतमा दायर गरी कारवाहीयुक्त अवस्थामा छ । यस्तैमा २०७०।२।१६ मा बैकमा उपस्थित भई ७ दिनभित्र कर्जा चुक्ता गर्न पत्राचार गरी २०७०।३।९ मा धितो लिलाम विक्रीको २१ दिने सार्वजनिक सूचना कान्तिपुर दैनिकमा प्रकाशित गरी निवेदकलाई जानकारी दिइयो । यसरी विपक्षी बैङ्कसँग सहमति भई विपक्षी बैङ्कद्वारा जारी गरिएको जनवरी १७, २०१३ को पत्राचार बमोजिम निवेदकले परियोजना विक्रीको दैनिक विवरण तथा सो बाट आर्जित रकम बैङ्कमा जम्मा गरी आईरहेको अवस्था तथा कर्जा नियमित गर्ने सम्बन्धमा बैङ्कसँग सम्पर्कमा रहँदा रहदै पनि निवेदकको व्यवसाय कब्जा गर्ने, धितो सुरक्षण लिलाम गर्ने, निवेदकको नाम कालो सूचीमा प्रकाशित गर्ने गरी गरिएको उक्त २०७०।३।९ को सार्वजनिक सूचनाले निवेदकको व्यापार व्यवसाय गर्ने तथा वित्तीय कारोवार गर्ने अधिकारमा गम्भिर आघात पुऱ्याएको अवस्था विद्यमान रहेको र विपक्षी बैङ्कको उक्त सूचनाबाट निवेदकको नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(३)(च) धारा १३ १३, धारा १९ द्वारा प्रदत्त संवैधानिक हकमा आधार पर्नुको साथै विपक्षीहरुको उल्लिखित काम कारवाही बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४७, ऐ. दफा ५७ समेतको प्रतिकूल भएकोले उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी २०७०।३।९ को सूचनामा उल्लिखित कुनै पनि काम कारवाही नगर्नु, धितो लिलाम नगर्नु नगराउनु भनी परमादेश लगायत उपयुक्त आदेश जारी गरी पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको निवेदन दावी ।

निवेदनको मागबमोजिमको आदेश जारी गर्नु नपर्ने भए आधार कारण खुलाई वाटाको म्याद बाहेक १५ दिनभित्र लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा म्याद सूचना जारी गर्नु । विपक्षी बैङ्कको मिति २०७०।३।९ को पत्र र सोही मितिमा राष्ट्रिय कान्तिपुर दैनिकमा प्रकाशित २१ दिने सूचनामा उल्लिखित काम भएमा निवेदकलाई अपूरणीय क्षति पुग्न जाने देखिँदा लिखित जवाफ नपरेसम्मका लागि अन्तरिम आदेश जारी गरिदिएको छ । सो आदेशको निरन्तरता रहने वा नरहने सम्बन्धमा छलफलको लागि पेशी तोकी सोको सूचना विपक्षीहरूलाई दिनु भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतको एक न्यायाधीशको इजलासबाट मिति २०७०।३।३१ मा भएको आदेश ।

निवेदकले यस बैङ्कसँग विभिन्न मितिमा विभिन्न शीर्षकमा ऋण लिएको र उक्त ऋण यथासमयमा भुक्तान नगरेकोलाई विपक्षी निवेदकले निवेदनमा नै स्वीकार गरेको अवस्था छ । बैङ्कबाट निवेदकलाई यथोचित रुपमा लिखित तथा मौखिक रुपमा बैङ्कको लेना रकम चुक्ता गर्नको लागि वारम्बार पत्राचार गरी सार्वजनिक सूचना समेत जारी गरिएको तर बैङ्कको ऋण चुक्ता गर्न निवेदकले यथोचित प्रयास गरेको अवस्था छैन । विपक्षीले बैङ्कको ऋण चुक्ता गर्न अग्रसरता नदेखाएको हुँदा बैङ्क तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ५७ को अधिनमा रही आफ्नो कार्य अगाडि बढाएको अवस्था हो । बैङ्कको ऐन कानून प्रदत्त हकबाट आफ्नो कार्य अगाडि बढाएको कार्यले विपक्षीको संवैधानिक एवं कानूनी हक हनन भएको भनी मान्न मिल्दैन । २०७०।३।९ को सूचना अनुसार विपक्षीले यस बैङ्कलाई दिएको धितो लिलामी गर्दा उक्त जायजेथा खरिद गरी लिन डाक बढाबढको लागि कसैको पनि निवेदन पर्न नआएकोले मिति २०७०।३।३० मा लिलामी प्रक्रिया पूरा भैसकेको अवस्था समेत हुँदा निवेदन मागबमोजिम आदेश जारी हुनुपर्ने हैन । निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी लक्ष्मी विकास बैङ्कको लिखित जवाफ ।

बैङ्क वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिई शर्त बमोजिम सावा व्याज नबुझाउने ऋण तथा जमानत कर्ताहरूलाई कालो सूचीमा समावेश गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था बैङ्क तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा (१०) ले गरेको छ । नेपाल राष्ट्र बैङ्कबाट बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरूका लागि जारी कर्जा सूचना तथा कालो सूची सम्बन्धी निर्देशिकामा त्यस्ता ऋणीहरूलाई अनिवार्य रुपमा कालोसूचीमा समावेश गर्नु पर्ने व्यवस्था भएको र सोही सूचना बमोजिम बैङ्कले निवेदकलाई ऋण चुक्ता नगरे कालो सूचीमा समावेश गरिनेछ भनी

जानकारी गराएको कानून सम्मतनै रहेको र यस कर्जा सूचना केन्द्रबाट निवेदकको संवैधानिक हकमा आघात पुऱ्याउने कार्य समेत नगरे नभएको हुँदा अनावश्यक रुपमा विपक्षी बनाई दिएको रिट निवेदन खारेज भागी हुँदा खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी कर्जा सूचना केन्द्रको लिखित जवाफ ।

विपक्षीहरु सबैको लिखित जवाफ परिसकेको हुँदा पूर्ण सुनुवाईको लागि पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतको मिति २०७०।१।१८ को आदेश ।

नियम बमोजिम आजको दैनिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ आज यस इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल संलग्न सम्पूर्ण कागजातहरुको अध्ययन गरी निवेदक तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता श्री ज्ञानेन्द्र प्रसाद पोखरेलले निवेदक फर्मले उपभोग गरेको कर्जाको शर्त अनुसार कर्जा नियमित गर्दै नविकरण समेत गर्दै आइरहेको, अल्पाइन कार्ड सर्भिसेज प्रा.लि. समेतबीच भएको त्रिपक्षीय सम्झौता अनुसार निवेदकले पाउनु पर्ने रकम खातामा जम्मा नगरेको तथा निवेदक फर्मले कर्जा तर्फ जम्मा गरेको रकमको हिसाव माग्दा समेत विपक्षी बैङ्कले नदिएको अवस्था रहेकोले विपक्षी बैङ्कउपर हर हिसाव गराई पाउन मुद्दा दिई कारवाहीयुक्त अवस्थामा रहेको छ । सो सबै कुरालाई वेवास्था गरी निवेदक फर्मलाई कालो सूचीमा राख्ने, निवेदकको धितो सुरक्षण लिलाम समेत गर्ने उद्देश्यले २०७०।३।९ मा सूचना प्रकाशित गरेको कार्यले निवेदकको संवैधानिक हकमा आघात परेकोले विपक्षी बैङ्कको कामकारवाही उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुनुपर्छ भनी तथा विपक्षी बैङ्कको तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता द्वय श्री प्रकाश रेग्मी तथा समिर शर्माले विपक्षी निवेदकले ऋण कर्जाको शर्त अनुसार साँवा व्याज नतिरेकोले बैङ्क तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ५७ ले दिएको अधिकार अन्तर्गत सूचना प्रकाशित गरी विपक्षीको धितो लिलाम गर्ने सूचना प्रकाशित गरी लिलामी प्रक्रिया पूरा गरिसकेको अवस्था हुँदा निवेदन खारेज हुनुपर्छ भनी प्रस्तुत गर्नु भएको बहस जिकीर समेत सुनियो ।

उल्लिखित तथ्य एवं विद्वान कानून व्यवसायीहरुले प्रस्तुत गर्नु भएको बहस जिकीर समेतको सन्दर्भमा प्रस्तुत मुद्दामा मुलतः निवेदन माग अनुसारको आदेश जारी गर्नु पर्ने नपर्ने के रहेछ सो सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखियो ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा यसमा निवेदक फर्मले विपक्षी लक्ष्मी विकास बैङ्कबाट कर्जा सुविधा प्रस्ताव पत्र बमोजिम Overdraft Loan कर्जा सुविधा अन्तर्गत रु. ४ करोड र

Midterm Loan शीर्षक अन्तर्गत रु. ३ करोड कर्जा उपलब्ध गराउने शर्त र सो कर्जा कारोवार गर्दा विपक्षी बैङ्क समेतसँग Point of sale Machine जडान गरी कारोवार गर्ने गराउने त्रिपक्षीय सम्झौता भएको, विपक्षी बैङ्कसँग भएको कर्जा नियमिति गर्दै कर्जा नविकरण समेत भईआएकोमा त्रिपक्षीय संझौता बमोजिम निवेदकले पाउनु पर्ने रकम खातामा जम्मा नदिएको तथा निवेदकले जम्मा गरेको रकमको हिसाव माग्दा नदिएकोले हिसाव गराई पाउँ भन्ने मुद्दा काठमाण्डौं जिल्ला अदालतमा दायर गरी कारवाहीयुक्त अवस्थामा रहेको, यसैबीचमा विपक्षी बैङ्कले २०६९।७।१५ मा धितो लिलाम गर्ने ३५ दिने सूचना प्रकाशित गरेकोमा सो सूचना अनुसार बैङ्क समेतसँग छलफल गरी बैङ्कमा रकम जम्मा गरिरहेको अवस्थामा समेत २०७०।३।९ को कान्तिपुर राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा निवेदकको व्यवसाय कब्जा गर्ने, धितो लिलाम गर्ने निवेदकको नाम कालोसूचीमा समावेश गर्ने भनी २९ दिने सूचना प्रकाशित गरेको विपक्षी बैङ्कको कार्यले निवेदकको संवैधानिक एवं कानूनी हकमा आघात परेकोले बैङ्कको सूचना प्रकाशित गर्ने निर्णय एवं पत्राचार समेत उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी पाउँ भनी लिएको दावीलाई पुर्णतः इन्कार गरी निवेदकले बैङ्कसँग लिएको ऋण रकमको साँवा व्याज यथासमयमा भुक्तान नगरेकोले सो भुक्तान गर्न पटक पटक लिखित एवं मौखिक रूपले अनुरोध गरी बैङ्क तथा वित्तीय संस्था ऐन, २०६३ को दफा २७ अनुसार सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गर्दा पनि ऋण चुक्ता नगरेकोले २०७०।३।९ को सूचना अनुसार २०७०।३।३० मा लिलामी मुचुल्का गरी लिलामिको प्रक्रिया पूरा भईसकेको भनी विपक्षी बैङ्कले लिखित जवाफ पेश गरेको देखिन्छ ।

मिसिल संलग्न कागजात हेर्दा विपक्षी बैङ्कसँग निवेदकले कर्जा सुविधा सुविधा प्रस्ताव पत्र बमोजिम Overdraft कर्जा सुविधा अन्तर्गत रु. ४ करोड र Midterm कर्जा शीर्षक अन्तर्गत रु. ३ करोड ऋण लिएको तथ्यलाई निवेदकले निवेदनमा नै स्वीकार गरेको अवस्था हुँदा सो तथ्यमा विवाद देखिदैन । बैङ्क तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, ०६३ को दफा ५७ को कर्जा असुली सम्बन्धी शीर्षक अन्तर्गत उपदफा (१) मा कर्जाको सम्झौता वा शर्त कबुलियतको पालना नगरेमा वा लिखतको भाकाभित्र कर्जा चुक्ता नगरेमा राखेको धितो सुरक्षणलाई लिलाम बिक्री वा अन्य कुनै व्यवस्था गरी साँवा व्याज असुल उपर गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको र सोही व्यवस्था अनुसार २०७०।३।९ को सूचना अनुसार २०७०।३।३० मा लिलामी प्रक्रिया समेत पूरा भईसकेको विपक्षी बैङ्कको लिखित जवाफ एवं सोसाथ संलग्न

लिलामीको मुचुल्काबाट देखिन्छ । साथै निवेदकले बैङ्कले हिसाव नदिएकोले हिसाव गराई पाउँ भनी काठमाण्डौं जिल्ला अदालतमा मुद्दा दायर गरी कारवाहीयुक्त अवस्थामा छ भनी निवेदनमा उल्लेख गरेको देखिँदा सो हर हिसाब सम्बन्धमा काठमाण्डौं जिल्ला अदालतबाट निर्णय हुनेनै हुँदा सो सम्बन्धमा प्रस्तुत रिटबाट बोल्न मिल्ने देखिएन ।

अतः निवेदकले विपक्षी बैङ्कसँग कर्जा लिएको स्वीकार गरेको, शर्त अनुसार कर्जाको साँवा व्याज नतिरे नबुझाएको, बैङ्क तथा वित्तीय संस्था ऐन, २०६३ को दफा ५७ ले दिएको अधिकार अन्तर्गत सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरी लिलामीको सूचना प्रकाशित गरेको र सो अनुसार लिलामी प्रक्रिया समेत पूरा गरिसकेको अवस्थामा बैङ्कको उपरोक्त कार्यले निवेदकको संवैधानिक एवं कानूनी हकमा आघात परेको भनी मान्न मिल्ने नदेखिँदा निवेदन माग वमोजिमको आदेश जारी गर्नु पर्ने देखिएन । तसर्थ मिति २०७०।३।३१ मा जारी भएको आवधिक अन्तरिम आदेश स्वतः निष्क्रिय भई प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत : हरिकृष्ण श्रेष्ठ

कम्प्युटर टाईप गर्ने : मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७० साल पुस ९ गते रोज ३ शुभम्